

Recenzió

Deme János (szerk.) Színház és Pedagógia, Elméleti és módszertani füzetek, I.: „Konstruktív” dráma című kötetről (Budapest, Káva Kulturális Műhely – anBlokK Egyesület, 2009)

A magyarországi Káva Kulturális Műhely¹ drámapedagógiai kiadványsorozatának első kötete a drámapedagógia és a konstruktivista pedagógia elméletének és módszertanának összevetésére és összehangolására tesz kísérletet. Mind a pedagógia felől érkezők, mind a drámapedagógiával foglalkozók számára érdekes olvasmány, hiszen míg az előbbieknél a drámapedagógia folyamataira mutat rá, addig az utóbbiak bepillantást nyerhetnek a konstruktivizmus pedagógiai megközelítésébe.

Az első kötet három tanulmány részleteit tartalmazza, amelyeket a szerkesztők (Takács Gábor, Horváth Kata és Deme János) saját szempontjaikat szem előtt tartva válogattak össze.

Az első tanulmány egy kanadai egyetemi tanár, Elizabeth Murphy írása.² A szöveg érthető áttekintést ad a konstruktivista irányzat pedagógiai törekvéseiről; többek között arra is rávilágít, hogy ezek a törekvések milyen elvi állásfoglalásokra vezethetők vissza. Írását a konstruktivizmus Van Glasersfeld-féle meghatározásával kezdi: „a tudás olyan elmélete, amely a filozófiában, a pszichológiában és a kibernetikában gyökerezik”. Ebből kiindulva levezeti azt az elvet, mely szerint „az egyének maguk formálják tudásukat, interakciót folytatva környezetükkel”. Ugyanis a konstruktivisták nem a tudás objektív jellegét vallják, mely szerint egy adott valóság van, amely stabil, és erről a tőle függetlenül létező szubjektum kifogástalanul számot tud adni. Éppen ellenkezőleg, úgy gondolják, hogy tudásunkat mi alakítjuk, nem létezik egyetlen objektív valóság, hiszen egyénenként, saját tapasztalatainkon és élményeinken átszűrve értelmezünk mindent. Erre hagyatkozva, a konstruktivizmus ismeretelmélete szerint, amelyet a szerző külön fejezetben tárgyal, a valósághoz nem tudunk a tudáson keresztül hozzáférni. Ezen fejezet azt is bemutatja viszont, hogy a konstruktivizmusnak is több változata van: radikális, társadalmi, fizikai, evolúciós vagy posztmodern, információfeldolgozó vagy kibernetikus. Ezt azért fontos szem előtt tartani, mert míg egyik (pl. a radikális, amelynek fő képviselője Ernst Glasersfeld) úgy tartja, hogy „a tudást aktív módon hozzuk létre az értelmezésen és kommunikáción keresztül”, addig a másik (pl. a társadalmi) úgy látja, hogy „a szubjektumok, különbözőségük ellenére, bizonyos értelmezések megalkotásában összhangban vannak egymással”.

Tanulmányának további fejezetei a konstruktivizmus tanuláselméletére és a konstruktív tanulás és tanítás jellegzetességeire térnek ki. Az itt tárgyalt tanuláselmélet szerint a diák kerül a tevékenységek középpontjába, szemben a behaviorista modellel, ahol az átadáson van a hangsúly, s emiatt a diák viszonylag passzív, a tanár pedig csak irányít és szabályoz. A konstruktivista megközelítés az értelmezési folyamatokra helyez nagyobb hangsúlyt, nem az eredmény, hanem

1 1996-ban alapított művészeti és pedagógiai szervezet, amelynek fő tevékenysége ún. színházi nevelési, valamint drámaprogramok létrehozása, rendszeres bemutatása általános és középiskolai korosztályoknak.

2 Elizabeth Murphy: Constructivism From Philosophy to Practice / Konstruktivizmus

a folyamat lesz a fontos. Ennek értelmében a diák aktívan vesz részt az órán, a tanár pedig támogatja a diákot, megteremti neki a megfelelő környezetet és lehetőségeket a tudásépítésre, de nem lépi túl a koordinátor, fejlesztő, tanácsadó szerepét.

Az elmélet gyakorlati jellegzetességeit úgy összegzi a szerző, hogy előbb megismertet több kutató oktatásszervezési elveivel: Jonassen, Wilson, Cole, Ernest, Honeiben és Vigotszkij (az állványépítés elve és a legközelebbi fejlődési zóna). Összesítésképpen a legfontosabb értékek a következők:

- a diákok önelemzése, önszabályozása
- a tananyag életszerűsége
- közvetlenül hozzáférhető információk használata
- nem a visszaadás a hangsúlyos
- problémamegoldás és készségfejlesztés
- értelmezések elmélyítése
- a diák „gyakornok”
- állványzatépítés
- önálló tudásszerzés
- a diák tévedése építési lehetőség
- a kiértékelés a tanulás lényegi eleme

E javaslatokat veszi sorra és rendezi a szerző, végig azt tartva szem előtt, hogy a tanítás célja nem más, mint hogy a tanuló a már meglévő előzetes tudása mozgósításán keresztül dolgozza fel a számára új, addig ismeretlen tartalmakat.

A könyv második tanulmánya szintén a konstruktivizmus elméleti megközelítését adja. A massachusettsi főiskolai tanár, Arthur L. Dirks viszont saját tanítási tapasztalataira épít írásában.³ Arra kíván rámutatni, hogy „a kritikai gondolkodás kortárs elméletei hasznosíthatók a tudás-konstruálás fejlesztésében, és fontos fogódzókat nyújtanak az oktatás formálásához”. Előbb tisztázza a konstruktív tanulás fogalmát, majd rámutat arra, hogy mindezt általánosan kritikai gondolkodásnak nevezzük. Gyakorlati példáin keresztül mutatja be, hogyan is működik ez a folyamat: kialakul egyfajta kapcsolós gondolkodás, amely azt feltételezi, hogy az egyén előbb átveszi az alternatív perspektívákat, és csak ezt követően alkot ítéletet róluk. Hallgatói minden egyetemi feladat kapcsán előbb el kell sajátítsák a megfelelő ismereti hátteret ahhoz, hogy képesek legyenek társadalmi értelemben kritikailag gondolkodni.

Tehát ő is kimutatja, hogy a már meglévő alaptudásnak lényegi jelentősége van. Miközben a hallgató ezekkel összeveti az új ismereteket, összefüggéseket és ellentmondásokat keres, aktív tanulási élményt szerez. A lényeg, hogy mindent – legyen az elmélet vagy gyakorlat – ne megértsen, hanem magáévá tegyen.

Ez a szerző is külön fejezetben tárgyalja a tanár szerepét, ami megváltozik ebben a kontextusban. Következtetése hasonló az Elizabeth Murphy által felvázolthoz, vagyis hogy a tanár egyféle tutor, aki csak segít a tudás-konstruálás folyamatában. Viszont kitér egy eddig nem érintett aspektusra: a tanári tekintélyre, amely – az objektivizmust előnyben részesítő tanárok szerint – ezen együttműködő módszerekkel megszűnik. A szerző hangsúlyozza, hogy a megoldás az, hogy „ne úgy tekintsünk rá, mint ami kizárólag megszabja, hogy mi érdemes a megtanulásra, és mit hogyan

3 Arthur L. Dirks: Constructivist Pedagogy, Critical Thinking and the Role of the Authority / Konstruktivist pedagógia, kritikai gondolkodás és a tekintély szerepe

kell értelmezni. Hanem nézzük úgy, mint egy olyan kvalitást, amely a tudást birtokló személy sajátja”. De akár a diákok számára is lefordítható, mint a tanulási folyamat elérendő célja.

A harmadik tanulmány⁴ szerzője Takács Gábor, a Káva Kulturális Műhely vezetője, aki az előzőleg bemutatott két tanulmány szintézisét írja meg. A fenti szerzők által felsorakoztatott jellegzetességeket és alapfogalmakat veti össze a drámapedagógia és a tanítási dráma módszerével, saját szervezeti tevékenységük példájával élve.

A drámát⁵ mint „olyan tudást létrehozó színteret” határozza meg, amely kiegészítő alternatívája lehet a „nagyüzemi tudástermelésnek”, mivel olyan tudáselemeket mozgósít, amelyeket az oktatás hagyományos keretei közt nem lehet. Értelmezésében a dráma és a konstruktív pedagógia tanulás- és tanítás-felfogása ugyanaz: mindkettőben a diáké a főszerep, aktív részvételt igényel, előzetes tapasztalataira, élményeire és ismereteire alapoz, mind a tanár, mint a drámatanár szerepe a moderátoré, a segítőtő. Így jut el arra a következtetésre, hogy létezhet a konstruktív dráma fogalma, amelynek alkalmazási folyamata megegyezik a konstruktivista pedagógia (és részben a cselekvés pedagógiája) által képviselt módszerekkel.

Tanulmányában nyomon követhetjük az előzőleg tárgyalt aspektusok „lefordítását” a drámapedagógia nyelvére. Emellett pedig gyakorlati tanácsokat is olvashatunk benne a drámapedagógiai tevékenység levezetését illetően, hiszen külön fejezetet szentel a „kérdés tudományának”, vagyis a konstruktív dráma nyelvhasználatának. Legfontosabb elemként tárgyalja a bizalom elnyerését, amely nélkül nem valósulhatnak meg ezek a tevékenységek (ill. az ezzel való visszaélés romboló hatásúvá is válhat).

Írásában tehát arra tesz kísérletet, hogy „megmutasson és értelmezzen olyan hasonlóságokat, amelyek a tanítási dráma és a konstruktivista pedagógia alapfelfogása és alapfogalmai között figyelhetők meg. Hiszen a cselekvés pedagógiája és a konstruktivista pedagógia eszmerendszere meglehetősen közel áll egymáshoz, összekapcsolásuk tehát evidensnek és szükségesnek látszik.

4 Takács Gábor: „Konstruktív” dráma avagy a tanítási dráma kapcsolódása a konstruktivista pedagógia néhány alapfogalmához

5 A szerző használatában DIE, drama in education

